

ВІКТОР БОНДАРЧУК

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2796-6676>

доктор мистецтвознавства, професор,

проректор з навчальної роботи

Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського,

член-кореспондент НАМ України

(Київ, Україна)

art2603@ukr.net

ПЕРШИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ВІДКРИТИЙ КОНКУРС ХОРОВИХ ДИРИГЕНТІВ ІМЕНІ АКАДЕМІКА О. С. ТИМОШЕНКА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ Й ОСМИСЛЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Розглянуто проблему національної ідентичності в контексті культуротворчих процесів у сучасній Україні. З'ясовано, що культура як механізм укорінення ідентичності в умовах російсько-української війни виконує одну з найбільш значимих функцій національного усвідомлення українців і потребує особливої уваги. Наголошено на необхідності перманентно переосмислювати духовну спадщину, формувати механізми її повернення, збереження й захисту. Описано феномени звичаєвості і традиції української хорової культури й сучасний стан її розвитку. Зазначено, що конкурс хорових диригентів становить важливий чинник консолідації сучасного хорового виконавства. Визначено основні принципи формування мистецьких традицій на прикладі проведення Конкурсу хорових диригентів імені О. С. Тимошенка як важливого механізму універсалізації норм і цінностей вітчизняної хорової культури, який зміцнює її минуле, визначає теперішнє і програмує майбутнє в їх нерозривній цілісності. Охарактеризовано цей конкурс як знакову подію в історії українського хорового мистецтва, як важливий елемент культуротворчих процесів, які формують історію сучасної України, надаючи їй відповідних смислів і значень. Розглянуто Конкурс диригентів як спосіб поєднати традиції, погляди й переконання митців різних регіонів України. Розроблено механізми повернення забутих імен українських митців на протидію практиці їх привласнення, властиву діям агресора. Проаналізовано програму конкурсу, наголошено на свідомому доборі творів для кожного туру. Розглянуто хоровий спів як важливий елемент національної історичної та культурної свідомості. Осмислено культуру хорового співу як універсальну категорію «звичаю», завдяки якій сформовано потужну традицію. Вказано визначальні критерії, які стали запорукою перемоги конкурсантів: філігранна мануальна техніка, відчуття стилю, досконала методика роботи з хором, відповідність композиторського задуму та інтерпретаційних рішень. Зазначено переможців і лауреатів Конкурсу. Доведено, що Конкурс хорових диригентів є не тільки ефективним засобом поєднання традицій, поглядів й переконання митців різних регіонів України, а й логічним продовженням творчої біографії О. С. Тимошенка.

Ключові слова: культурна й історична пам'ять, ідентичність, культуротворчі процеси, життєтворчість митця, хорова культура, звичаєвість, традиція, конкурс хорових диригентів.

Постановка проблеми... В умовах кровопролитної війни питання національної ідентичності, ментальної належності та суб'єктності постає особливо гостро. Осмислення часу як стану внутрішнього переживання набуває особливого значення, оскільки уявлення про його протікання формується у травматичному досвіді сучасної України — проживання війни, очікування змін, непереборної жаги до оновлення.

Очевидно, що сьогодні чітко актуалізується проблема культуротворчого буття людини, усвідомлення дійсності, процесів, феноменів і явищ з метою формування нового історичного змісту, його наповнення й відтворення. Культура, як незамінний механізм символізації історичних процесів, як інструмент укорінення ідентичності українців, виконує важливу функцію — визначає ментальну належність і принципову відмінність. Відмінності від історичного минулого України в її меншовартості, імперській колоніальності, радянській належності. Сьогодні відбувається культурне додання часу, у якому зв'язок усталеного і формування нового набуває іншої семантичної ваги. Протистояти в опорі й ментальному зміцненні це те, що вдається зараз українській культурі в усіх її проявах — музиці, театрі, живопису, архітектурі, скульптурі, дизайні, мультимедійному мистецтві. Відродження традицій, їх збереження й розвиток набувають яскравого втілення в хоровому мистецтві, яке становить особливу форму взаємодії людини з дійсністю, мистецтвом, часом. Хорова традиція, як усталена цінність української сутності, переживає сьогодні процеси переродження й оновлення.

Символічно, що саме тепер започатковано Перший всеукраїнський відкритий конкурс хорових диригентів імені академіка О. С. Тимошенка. Мета цього конкурсу — не тільки прослухати і визначити найкращих хорових диригентів, а й сприяти консолідації хорової культури, єднати українців проти нівелювання вітчизняної духовної спадщини, сприяти її поверненню і збереженню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Для розкриття сутності поняття історичної й культурної свідомості й пам'яті використано результати

досліджень Йорна Рюзена (2010), Лариси Нагорної (2011). В осмисленні феномена творчої особистості залучено вихідні положення праці Юрія Зубая (2024), а трансформаційних процесів в сучасній українській культурі — Володимира Федя (2022). У дослідженні націє- та культуротворчих чинників використано праці Марини Севериної (2013), для розкриття сутності звичаєвості й хорової традиції — розвідки Ольги Бенч-Шокало (2002), Ерика Гобсбаума та Теренса Рейнджера (2005). У процесі аналізу Конкурсу хорових диригентів залучені матеріали офіційного сайту Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, публікації в періодиці й матеріали з *YouTube* (В Києві пройшов I Всеукраїнський конкурс хорових диригентів імені Тимошенка, 2024; I Всеукраїнський відкритий конкурс хорових диригентів імені О. С. Тимошенка, 2024; I міжнародний конкурс хорових диригентів імені О. С. Тимошенка, 2024).

Мета дослідження — розглянути Перший всеукраїнський відкритий конкурс хорових диригентів імені академіка О. С. Тимошенка як феномен збереження ідентичності української культури. Відповідно, сформульовано такі **завдання**:

- 1) розкрити сутність історичної свідомості, історичної та культурної пам'яті;
- 2) проаналізувати змістовність поняття «життєтворчість митця» на прикладі творчої біографії О. С. Тимошенка;
- 3) охарактеризувати феномен творчої особистості О. С. Тимошенка;
- 4) розглянути українську хорову культуру в контексті звичаєвості і традиції;
- 5) описати Конкурс хорових диригентів в контексті процесів формування національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу дослідження... Як зазначає В. Федь, духовність культури має проростати в духовності особистості (2022). Саме особистість — митець, майстер, художник, рефлексивний художник у своїй життєтворчості — своїм творчим універсалізмом визначає основні тенденції

культуротворчих процесів, критерії їх оцінювання та пріоритети розвитку. Постать митця є фундаментальною в загальній оцінці національних та історико-культурних процесів.

Життєтворчість Олега Семеновича Тимошенка чітко маркує основні ознаки творчого універсалізму, об'єднуючи в семантично цілісне тло різні види діяльності, серед яких: практика хорового диригента, викладацька, педагогічна справа, громадська й адміністративно-управлінська активність. Народний артист України, професор, багаторічний ректор Київської консерваторії, засновник, академік і дійсний член Національної академії мистецтв України, О. С. Тимошенко демонструє здатність особистості концентруватись і відповідати критеріям універсального митця. Його здобутки, професійний і творчий шлях знаменують завершеність певного циклу української мистецької освіти, науки і творчості, артикуюючи перехід до нового етапу в осмисленні вітчизняної культури як феномена. Діяльність Олега Семеновича припадає на знакові періоди у вітчизняній музичній культурі, які формували поняття історичного й культурного змісту, наповнювали його і сьогодні сприймаються як протомистецтво, в основі якого закладено потенційність, принципове додання обмеженості, протистояння соціальним, культурним, мистецьким і ментальним викликам (Северинова, 2013). Розглядати творчу особистість Олега Семеновича, слід змалювати його творчий портрет у контексті історичної й культурної свідомості, яка передбачає символізацію історичних і культурних процесів; історичної пам'яті, враховуючи формування традицій та їх утримування в матерії часу, феномена ідентичності як позачасової спільності, як акту самовиявлення, самоствердження, самовизначення, головне завдання якого — захистити, зберегти й утримати сутнісні ознаки етносу, нації, народу, держави (Рюзен, 2010).

Євген Станкович, Мирослав Скорик, Євгенія Мірошніченко, Дмитро Гнатюк, Анатолій Солов'яненко, Ніна Герасимова-Персидська — це ті велети в українській музичній культурі, з якими тісно переплетена біографія Олега Семеновича. У діяльності цих митців переважав принцип формування досвіду

шляхом утримування пріоритетів, системи норм і цінностей. У їхніх здобутках кристалізується те нове ставлення до майбутнього українського мистецтва, культури, освіти, науки і всієї України, ті гуманістичні цінності, які покладені в основу культури нового часу, в основу нашого сьогодення і нашого майбутнього.

Постать Олега Семеновича потребує особливої форми сприйняття, пізнання, дослідження, осмислення й узагальнення. Його спадщина — це цінності, які мистецька спільнота сприймає і виокремлює з реальності, позиціонуючи їх як своє надбання. І в цьому кристалізується невидимий зв'язок поколінь, який стає суб'єктивною культурною величиною. Тут суб'єктивність розглядається як усвідомлення дійсності, як її виокремлення, засвоєння і відтворення. Суб'єктивність — це усвідомлена практика культурного генерування історичного змісту. Цим самим ми розкодовуємо генетичний код, закладений у постаті Олега Семеновича. Його феномен — це не тільки багаторічна праця у сфері хорової практики — це концепт української академічної музичної культури. Концепт як «зачаття», «зародження» з відповідним смисловим навантаженням.

Утім, варто розуміти, що між здобутком Олега Семеновича Тимошенка, як об'єктом нашого пізнання, і нами перебуває зона трансцендентального, яка передбачає вихід за межі свідомого, долаючи обмеженість людського пізнання і навіть осмислення. Ми ніколи не зможемо цілісно пізнати його життєві принципи і пріоритети, досягнути ті внутрішні мотиви, що формували свободу творчості митця, його стиль і основну ідею життя. Ми здатні сприйняти лише референцію його спадщини. Референцію як відображення, певне посилення, доступні нашому пізнанню завдяки сформованій системі розрізень, концептуалізації як сукупності прийомів і методів для характеристики постаті О. С. Тимошенка як феномена української музичної культури.

Біографія Олега Семеновича — це життєвий і творчий шлях митця, зумовлений культурно-історичними й особистісними чинниками, відтвореними в його художній творчості. Творчість розглядається як властивість, набута

ознака, як здатність створювати навколо себе художній простір. «Олег Семенович створив школу хорових диригентів, які продовжують його справу майже на всіх континентах світу», — зазначає М. О. Тимошенко (І міжнародний конкурс хорових диригентів імені О. С. Тимошенка, 2024). Так митець набуває статусу суб'єкта культури, навіть ширше — абсолютного суб'єкта мистецької, наукової, творчої, громадської ініціативи, з потужними елементами внутрішньої мотивації до самореалізації в культурно-мистецькому просторі. Очевидно, що Олег Семенович справді став автором власного життя, доклав волі та свідомості, щоб сформувати той семантично цілісний, ціннісно-змістовний простір, у якому закладені засади нашого сьогодення і майбутнього. Саме в цьому й кристалізується культура життєтворчості Олега Семеновича як вищий прояв життєвого і творчого потенціалу людини, спрямований на свідоме, самостійне і творче визначення власного життя як проєкту.

Конкурс хорових диригентів став логічним продовженням творчої біографії О. С. Тимошенка. Ініціатива його проведення належить сину митця Максиму Олеговичу Тимошенку, заслуженому діячу мистецтв України, професору, член-кореспонденту Національної академії мистецтв України, голові ради ректорів та директорів мистецьких закладів України, ректору Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Тривалий час проведення заходу стримували численні зовнішні фактори — карантинні обмеження 2019 року і трагічні події російсько-української війни. Нарешті, Перший всеукраїнський відкритий конкурс хорових диригентів імені академіка О. С. Тимошенка відбувся. М. О. Тимошенко в інтерв'ю порталу новин «Український дощ» зазначив: «Через п'ять років спільними зусиллями, попри всі обставини воєнного часу, вдалося втілити наміри і провести Конкурс на високому рівні. Це важлива подія в галузі хорового мистецтва України і музичного мистецтва загалом. Україна ще раз довела, що має дуже сильну і конкурентоспроможну хорову школу» (В Києві пройшов I Всеукраїнський конкурс хорових диригентів імені Тимошенка, 2024).

Конкурс хорових диригентів — знакова подія в історії української музичної культури. Символічно, що базою проведення став студентський хор Академії під орудою Євгена Герасимовича Савчука, Майстра хорової культури, народного артиста України, професора, завідувача кафедри хорового диригування НМАУ імені П. І. Чайковського, Героя України, академіка Національної академії мистецтв України.

Відповідно до вимог проведення заходів такого рівня було розроблено всі нормативні документи, затверджено склад організаційного комітету й журі¹, виготовлено поліграфічну продукцію, організовано інформаційну кампанію. Конкурс хорових диригентів — це значно більше ніж подія відповідно до планових заходів Академії. Це елемент культуротворчих процесів, які формують історичний зміст сучасної України, надаючи йому відповідних смислів і значень. І в такому контексті, у цьому семантично цілісному просторі формується історична вітчизняна культура, яка, як зазначає Л. Нагорна, «... є практично дієвою артикуляцією історичної свідомості» (2011, с. 63). Відповідно, така артикуляція як форма духовного освоєння минулого, стає важливим механізмом осмислення сучасного і програмування майбутнього.

У часи, коли частина України тимчасово окупована, коли значна кількість українців змушена залишити державу, коли постійно постає питання — що таке

¹ **Співголова Максим Олегович Тимошенко** — ректор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, заслужений діяч мистецтв України, професор, доктор філософії, член-кореспондент Національної академії мистецтв України.

Співголова Євген Герасимович Савчук — академік Національної академії мистецтв України, Герой України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, народний артист України, професор, завідувач кафедри хорового диригування і художній керівник студентського хору НМАУ ім. П. І. Чайковського, художній керівник Національної заслуженої академічної капели України «Думка».

Євгенія Миколаївна Бондар — заслужений діяч мистецтв України, доктор мистецтвознавства, професор, лауреат міжнародних і Всеукраїнських конкурсів, завідувачка кафедри хорового диригування Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової.

Сергій Миколайович Прокопов — заслужений діяч мистецтв України, професор, завідувач кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування, художній керівник і головний диригент студентського хору Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Алла Володимирівна Козир — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. З 2014 року професор кафедри теорії та історії музичного виконавства НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Почесний гість — Леся Дичко, українська композиторка, педагогиня, громадська діячка, професорка НМАУ ім. П. І. Чайковського, народна артистка України, лауреатка Національної премії України імені Тараса Шевченка, членкиня-кореспондентка НАМ України (I Всеукраїнський відкритий конкурс, 2024).

Україна, українська нація, народ, вітчизняна історія і культура, потреба осмислити дійсність є першочерговою. Легітимізація історичних і культурних фактів, визначення їх достовірності та об'єктивна оцінка — це лише незначна частина програми формування національної ідеї.

Конкурс диригентів — це спосіб поєднати регіони, культури, традиції, погляди й переконання. Статус Всеукраїнського дав змогу охопити регіони України і стати місцем, де присутність учасника — це демонстрація позиції дії, це підтвердження того, що українська культура і хорова традиція нетлінні і незламні. Членкиня журі Конкурсу Є. Бондар зазначила: «Конкурс надзвичайно важливий саме в цей період, у період війни. Коли він сприймається як подія всупереч тому, що відбувається, це підтримка молоді, це інвестиція в майбутнє всієї України. Це консолідація найкращих сил хорової України» (І міжнародний конкурс хорових диригентів імені О. С. Тимошенка, 2024).

В умовах війни активно розробляються і впроваджуються численні механізми з повернення втрачених імен, відновлення і збереження культурної спадщини, зміцнення національного світогляду і традицій. А. Ведель, Д. Бортнянський, М. Березовський — взірці української хорової культури, яких агресор намагається привласнити і видати за своє надбання. Але таке механічне переймання і штучне привласнення лише послаблює обрані ініціативи, стимулюючи до зміцнення феномена української ідентичності як акту самовиявлення, самоствердження і самовизначення.

Знаменно, що у програмі Першого всеукраїнського відкритого конкурсу хорових диригентів імені академіка О. С. Тимошенка — твори М. Дилецького, Д. Бортнянського і А. Веделя, М. Лисенка, С. Людкевича, Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, К. Стеценка і Г. Майбороди, М. Скорика, Є. Станковича, Л. Дичко, Г. Гаврилець і В. Зубицького, а також зразки світового академічного репертуару — твори Й. С. Баха, В. А. Моцарта, Дж. Верді, А. Брукнера.

Заявку на участь у Конкурсі подали 17 учасників, представляючи Київ, Харків, Херсон, Івано-Франківщину, Житомирщину, Чернігівщину, Рівне та

навіть Китай¹. І в цьому проступає чітка ментальна функція орієнтування українців на оновлення, зміцнення, єднання і перемогу.

Протягом 4–7 грудня 2024 року в залі імені академіка О. С. Тимошенка відбулося осмислення національних культурних традицій, їх свідоме повернення в академічну хорову культуру. «Конкурс — це вдосконалення, це та пам'ять, яка потрібна зараз нашим студентам», — наголосив у розмові М. О. Тимошенко (І Всеукраїнський відкритий конкурс хорових диригентів імені О. С. Тимошенка, 2024).

Незмінним у практиці хорового співу й диригентської майстерності став свідомий добір програми кожного туру Першого всеукраїнського відкритого

¹ **Баханова Марія** (народилася 16 серпня 2002 року в Києві) — студентка першого року навчання магістратури кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського УДУ ім. Михайла Драгоманова.

Ваганова Уляна (народилася 22 січня 2001 року в Житомирі) — студентка першого курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Ван Їнань (народилася 20 серпня 1990 року в місті Тяньцзінь, Китай) — випускниця магістратури кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського УДУ ім. Михайла Драгоманова.

Воскобойников Федір (народився 09 лютого 1982 року в Харкові) — аспірант першого року навчання кафедри історії української та зарубіжної музики Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського.

Григор'єв Владислав (народився 05 березня 2002 року в Харкові) — студент четвертого курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Гуляк Василь (народився 17 листопада 1998 року в селі Драгомирчани Тисменського району Івано-Франківської області) — асистент-стажист першого року навчання кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Дорошенко Андрій (народився 15 квітня 2006 року в Києві) — студент другого курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Калюжний Максим (народився 08 листопада 1991 року у Києві) — студент четвертого курсу ОПШ «Диригентсько-хорове мистецтво (академічне)» Київського національного університету культури і мистецтв.

Корінник Дмитро (народився 05 квітня 2001 року в Києві) — студент другого року навчання магістратури курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Лугіна Анна (народилася 23 листопада 2001 року в Чернігові) — студентка другого року навчання магістратури кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Перцев Артем (народився 12 листопада 2003 року в селі Киїнці Чернігівського району, Чернігівської області) — студент другого курсу кафедри хорового диригування Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової.

Петрова Марія (народилася 20 жовтня 1999 року в Києві) — студентка магістратури першого року навчання кафедри хорового диригування Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра.

Пташинська Єлизавета (народилася 05 березня 2003 року в Києві) — студентка третього курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Саснко Катерина (народилася 28 червня 2001 року в місті Рівне) — студентка четвертого курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Стецюк Олександра (народилася 02 лютого 2004 року в Києві) — студентка четвертого курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Стрельцова Марія (народилася 20 вересня 2002 року в місті Звягель Житомирської області) — студентка третього курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Чигрин Владислав (народився 10 грудня 2003 року в Києві) — студент третього курсу кафедри хорового диригування НМАУ ім. П. І. Чайковського (І Всеукраїнський відкритий конкурс, 2024).

конкурсу хорових диригентів імені академіка О. С. Тимошенка. «Українське Бароко та зарубіжна музика епохи Відродження»¹, «Українська музика ХХ–ХХІ століть»²,

«Твори світової та української класики»³ — логічна послідовність трьох турів Конкурсу, на якому цілісно представлено рівень конкурсантів і базу проведення Конкурсу — студентський хор НМАУ імені П. І. Чайковського. «Студентський хор має відповідати вимогам сучасного конкурентоздатного професійного колективу. Його рівень — це показник фахової спроможності Академії, рівень володіння технікою хорового співу і рівень відповідності європейським і світовим критеріям хорової академічної культури», — зазначив у розмові Є. Г. Савчук.

Минуле української хорової культури закарбоване у звичаєвій синкретичній моделі, з якої, завдяки практиці ритуального і символічного характеру, прищеплено цінності українського народу і закладено нерозривний зв'язок із його історичною та культурною свідомістю. Хоровий спів —

¹ Микола Дилецький. Партесний концерт «Царю небесний»; Микола Дилецький. Партесний концерт «Прийдіте поклонімся» (з Літургії чотириголосної); Микола Дилецький. Духовний концерт «Милость мира» (з Літургії чотириголосної); Heinrich Schütz. Ораторія «Страсті за Матфієм», завершальний хор «Beschluß»; Pierre Certon. Шансон «Je ne l'ose dirae»; Orlando di Lasso. Мадригал «Je l'aime bien»; Felice Anerio. Мотет «Christus factus est»; Claudio Monteverdi. Мотет «Cantate Domino»; Claudio Monteverdi. Мадригал «Si, ch'io vorrei morire»; Alessandro Scarlatti. Мотет «Exultate Deo» (Нотний додаток, 2024).

² Обов'язкові конкурсні твори (один за жеребом): хори «Із-за гаю сонце сходить» і «Тече вода в синє море» Бориса Лятошинського на вірші Тараса Шевченка.

Другий твір: Кирило Стеценко, «Благослови, душе моя, Господа» (перший антифон із Літургії св. Іоанна Золотоустого); Кирило Стеценко «Милість спокою» (з Літургії св. Іоанна Золотоустого); Кирило Стеценко, вірші Павла Грабовського, «Сон» (поема для хору *a cappella*); Георгій Майборода, «На білу гречку впали роси» (хоровий прелюд); Мирослав Скорик, цикл «Пори року»; Євген Станкович, «Достойно є» (з Літургії св. Іоанна Золотоустого); Євген Станкович, вірш Тараса Шевченка, «Садок вишневий коло хати» (шоста частина з ораторії-симфонії «Страсті за Тарасом»); Валентин Сильвестров, «Отче наш» (із диптиха для хору *a cappella*); Володимир Зубицький, вірш Тараса Шевченка, «Праведная душе»; Ганна Гаврилець, «Тебе поєм» (частина молитви анафори) (Нотний додаток, 2024).

³ Твори без супроводу: духовний концерт «Камо поїду от лица Твоего, Господи...» Миколи Лисенка; хоровий концерт «Господи, Боже мой, на Тя уповах» Артемія Веделя; Концерт № 3 «Господи, силою Твоею...» Дмитра Бортнянського; хор «Сонце заходить» Станіслава Людкевича на слова Тараса Шевченка; перша частина хорового концерту «Нехай воскресне Бог» Ганни Гаврилець; «Возрадуйсь, граде на дніпровій кручі» Лесі Дичко на текст Бориса Олійника (шоста частина з хорового концерту «Краю мій рідний» для мішаного хору *a cappella*, присвята О. С. Тимошенку); друга частина «Козак од'їжджає» та «Чи я в лузі не калина була» з кантати «Червона калина» Лесі Дичко на тексти старовинних українських пісень XIV–XVII століть.

Твори із супроводом: Йоганн Себастьян Бах, *Messe in h-moll*: № 15 «Et incarnatus est», № 17 «Et resurrexit»; Вольфганг Амадей Моцарт, «Requiem»: «Offertorium» — «Domine Jesu Christe», «Hostias»; Джузеппе Верді, «Stabat Mater» (№ 2 з «Чотирьох духовних творів»); Антон Брукнер, «Te Deum» (частина п'ята «In te Domine speravi»); Борис Лятошинський, вірш Тараса Шевченка, Кантата «Заповіт»; Лев Ревуцький, вірші Тараса Шевченка, Кантата-поема «Хустина»; Євген Станкович, вірш Тараса Шевченка, «Не вмирає душа» (з ораторії-симфонії «Страсті за Тарасом», частина п'ята) (Нотний додаток, 2024).

важливий елемент національної історичної та культурної свідомості, пам'яті. Культура хорового співу, в осмисленні її як універсальної категорії «звичаю», сформувала потужну традицію, встановлюючи й символізуючи соціальну, національну, ментальну єдність українців. Звичаєвість виявляє себе у традиції, яка, своєю чергою, відповідає на нові обставини у формі апеляції до попереднього становища, осмислюючи власне минуле (Бенч-Шокало, 2002; Гобсбаум, Рейнджер, 2005).

У синергії творчості було презентовано різні інтерпретаційні рішення конкурсантів. Конкурс став місцем, де інтерсуб'єктивність митця, як його особлива форма взаємодії з колективом, набула якнайповнішого вираження в самовиявленні, самоствердженні й самопозиціюванні. Одностайним рішенням журі Гран-прі присуджено Василю Гуляку за виконання твору Є. Станковича «Не вмирає душа наша» (п'ята частина з ораторії-симфонії «Страсті за Тарасом» на вірші Т. Шевченка). Першу премію лауреатів розподілили між собою Владислав Григор'єв, який представив п'яту частину твору А. Брукнера «*Te Deum*», і Дмитро Корінник за другу частину з Кантати «Червона калина» Л. Дичко. Друге місце посів Артем Перцев, виконавши Духовний концерт М. Лисенка «Камо поїду от лиця Твого, Господи». Третє місце присуджено Єлизаветі Пташинській, яка якої виконала Духовний концерт «Господи, Боже мой, на Тя уповах» А. Веделя, та Федору Воскобойникову, що диригував виконанням твору Є. Станковича на вірші Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати (шоста частина з ораторії-симфонії «Страсті за Тарасом»).

Філігранна мануальна техніка, відчуття стилю, досконала методика роботи з хором, відповідність композиторського задуму та інтерпретаційних рішень — визначальні критерії, які стали запорукою перемоги конкурсантів. Мети Конкурсу досягнуто — неперевершені емоції конкурсантів, піднесенні почуття студентів хору, відчуття гордості викладачів і членів журі.

Висновки.

1. Розглядати питання ідентичності українців, формування їхньої культурної та історичної свідомості варто в контексті нерозривної часової

єдності минулого, теперішнього і майбутнього. І якщо про минуле можна говорити як про певне «невороття», що вже відбулося, зафіксоване й закріплене в досвіді (особистому, колективному), то теперішнє і майбутнє залежить від позиції, дії кожного з нас.

2. Інтенсивність, як категорія для позначення міри зусиль, є визначальним структуротворчим елементом сучасних соціокультурних зрушень, важливим механізмом конструювання пріоритетів сучасної культурної сфери та її майбутнього, яке залежить від того, наскільки воно пов'язане з минулим.

3. Аргументуючи значимість Митця в культурній свідомості і пам'яті, посилюємо феномен ідентичності в українській культурі, визначаємо етичні принципи відповідальності, закріплені на ним і розкриваємо ментальну єдність поколінь у всій її подібності та відмінностях.

4. О. С. Тимошенко, його життєтворчість і творчий універсалізм сформовані шляхом власного утвердження в теперішньому зі значною претензією на своє майбутнє. Беззаперечно, що його творча біографія передбачає ментальне єднання поколінь у своїй історичній та культурній ідентичності, яка сформована на ставленні особистісного «Я» Митця до соціокультурних процесів, до своїх колег, учнів, справи. І таке свідоме виокремлення О. С. Тимошенка з когорти митців вітчизняного культурного простору є результатом прояву його феномена, особистісного ствердження і закріплення в історичній та культурній пам'яті.

5. Перший всеукраїнський відкритий конкурс хорових диригентів — нова сторінка творчої біографії О. С. Тимошенка як утвердження вітчизняних культурних цінностей і норм у їх репрезентаціях та інтерпретаціях. Це межова подія і в історії Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, яка буде артикулювати свою ідентичність шляхом прояву «свого», українського тла у просторі європейського визнання і світового сприйняття. Так формується і втілюється концепція неперервності поколінь, принцип ментальної єдності та духовної належності українського народу. Завдяки хоровій культурі відбувається розширення часової протяжності

культурної пам'яті до міжпоколіннєвого тривання, її збереження та утримування в матерії часу — минулого, теперішнього і майбутнього.

Перспективи подальших розвідок... Постать О. С. Тимошенка, його життєвий і творчий шлях — це перспектива наукових досліджень у контексті сучасної проблематики з філософії, етики, естетики, культурології, біографістики тощо. Розглядаючи феномен творчості Митця, маємо можливість заповнити численні прогалини не лише в історії Київської консерваторії, а й української культури загалом. Конкурс хорових диригентів є важливим доповненням до творчої спадщини О. С. Тимошенка. Окрім того, його проблематика може бути предметом дисертаційних досліджень для виконавців-практиків.

Список використаної літератури і джерел

1. Бенч-Шокало, О. Г., 2002. *Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції: навчальний посібник*. Київ: Український Світ.
2. В Києві пройшов I Всеукраїнський конкурс хорових диригентів імені Тимошенка, 2024. *UKRAINE. Український дощ*, [online]. Режим доступу: <https://ukrain.com/v_kievi_projshov_i_vseukrainskij_konkurs_horovih_dirigentiv_imeni_timoshenka.html?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR1Sbs8xoor2LeBezG0h66piln-GzGH3mlz9Q8_XOr-21-s5ARYq40BMmsE_aem_zl7Brlehv0s9geto5avhfQ> [дата звернення: 04.02.2025].
3. Гобсбаум, Е. та Рейнджер, Т., 2005. *Винайдення традиції*. Переклад з англійської М. Климчука. Київ: Ніка-Центр.
4. Зубай, Ю. М., 2024. *Проект творчого універсалізму в діяльності педагогічних ініціатив Київської консерваторії другої половини ХХ століття*. Дис. д-ра філософії з культурології. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського.
5. I Всеукраїнський відкритий конкурс хорових диригентів імені О. С. Тимошенка, 2024. *Національна музична академія України імені П. І. Чайковського*, [online]. Режим доступу: <<https://knmau.com.ua/i-vseukrayinskij-vidkritij-konkurs-horovih-dirigentiv-imeni-akademika-o-s-timoshenka-2/>> [дата звернення: 04.02.2025].
6. I міжнародний конкурс хорових диригентів імені О. С. Тимошенка, 2024. *Youtube*, [online]. Режим доступу: <<https://www.youtube.com/watch?v=nPesoF21lpI>> [дата звернення: 04.02.2025].
7. Нагорна, Л. П., 2011. Історична свідомість у регіональному вимірі: українські реалії. *Регіональна історія України*, сс.61–74.
8. Нотний додаток, 2024. *Національна музична академія України імені П. І. Чайковського*, [online]. Режим доступу: <<https://knmau.com.ua/notnij-dodatok/#3-s>> [дата звернення: 05.02.2025].
9. Рюзен, Й., 2010. *Нові шляхи історичного мислення*. Львів: Літопис.
10. Северинова, М. Ю., 2013. *Архетипи в культурі у проекції на творчість сучасних українських композиторів*. Київ: НАККіМ.
11. Федь, В. А., 2022. Культуротворче буття людини як наукова проблема. У кн.: М. Бровко, ред. *Культура в контексті практичних форм буття людини*: монографія. Ніжин: Лисенко М. М., сс.22–33.

References

1. Bench-Shokalo, O. H., 2002. *Ukrainskyi khorovyi spiv: aktualizatsiia zvychaievoi tradytsii: navchalnyi posibnyk* [Ukrainian choral singing: actualization of customary tradition: a textbook]. Kyiv: Ukrainskyi Svit.
2. The first All-Ukrainian choral conductors' competition named after Tymoshenko was held in Kyiv, 2024. *UKRRRAIN. Ukrainskyi doshch*, [online]. Available at: <https://ukrrain.com/v_kievi_projshov_i_vseukrainskij_konkurs_horovih_dirigentiv_imeni_timoshenka.html?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR1Sbs8xoor2LeBezG0h66piln-GzGH3mlz9Q8_XOr-21-s5ARYq40BMmsE_aem_zl7Brlehv0s9geto5avhfQ> [accessed: 04 February 2025].
3. Hobsbaum, E. and Reindzher, T., 2005. *Vynaidennia tradytsii* [The invention of tradition]. Translated from English by M. Klymchuk. Kyiv: Nika-Tsentr.
4. Zubai, Yu. M., 2024. *The project of creative universalism in the pianist teachers' activity of the Kyiv Conservatory in the second half of the 20th century*. Ph.D. in Culturology. Thesis. P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine.
5. The first All-Ukrainian choral conductors' competition named after O. S. Tymoshenko, 2024. *Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, [online]. Available at: <<https://knmau.com.ua/i-vseukrayinskij-vidkritij-konkurs-horovih-dirigentiv-imeni-akademika-o-s-timoshenka-2/>> [accessed: 04 February 2025].
6. The first international choral conductors' competition named after O. S. Tymoshenko, 2024. *Youtube*, [online]. Available at: <<https://www.youtube.com/watch?v=nPesoF21lpI>> [accessed: 04 February 2025].
7. Nahorna, L. P., 2011. Istorychna svidomist u rehionalnomu vymiri: ukrainski realii [Historical consciousness in the regional dimension: Ukrainian realities]. *Rehionalna istoriia Ukrainy*, pp.61–74.
8. Musical Appendix, 2024. *Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, [online]. Available at: <<https://knmau.com.ua/notnij-dodatok/#3-s>> [accessed: 05 February 2025].
9. Riuzen, Y., 2010. *Novi shliakhy istorychnoho myslennia* [New pathways of historical thinking]. Lviv: Litopys.
10. Severynova, M. Yu., 2013. *Arkhetypy v kulturi u proektsii na tvorchist suchasnykh ukrainskykh kompozytoriv* [Archetypes in culture in the projection onto the works of contemporary Ukrainian composers]. Kyiv: NAKKiM.
11. Fed, V. A., 2022. Kulturotvorche buttia liudyny yak naukova problema. In: M. Brovko, ed. *Kultura v konteksti praktychnykh form buttia liudyny: monohrafiia* [Culture in the context of practical forms of human existence: a monograph]. Nizhyn: Lysenko M. M., pp.22–33.

VIKTOR BONDARCHUK

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2796-6676>

*Doctor of Art Criticism, Professor, Vice-rector for Academic Work
at Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music*

(Kyiv, Ukraine)

art2603@ukr.net

Academician Oleh Semenovych Tymoshenko's First All-Ukrainian Open Choral Conducting Competition as a Factor in The Formation and Comprehension of Ukrainian Cultural Identity

The article examines the issue of national identity in the context of cultural-creative processes in contemporary Ukraine. It is emphasized that culture, as a mechanism for rooting

identity, plays one of the most significant roles in the national self-awareness of Ukrainians under the conditions of the Russian-Ukrainian war and thus requires special attention. Emphasis is placed on the continuous rethinking of spiritual heritage and the creation of sustainable mechanisms for its revival, preservation, and protection. The article describes the phenomena of customary practice and tradition in Ukrainian choral culture and the current state of its development. It is noted that the choral conducting competition represents an important factor in consolidating modern choral performance. The core principles of forming artistic traditions are identified through the example of the O. S. Tymoshenko Choral Conducting Competition, viewed as a key mechanism for the universalization of norms and values within Ukraine's choral culture — one that reinforces its past, defines its present, and shapes its future as an indivisible whole. The competition is characterized as a landmark event in the history of Ukrainian choral art and as a crucial element of cultural-creative processes that contribute meaning and value to the historical narrative of contemporary Ukraine. By bringing together artists from various regions, the competition fosters a dialogue between diverse traditions, perspectives, and creative philosophies. In response to the aggressor's systematic appropriation of cultural legacy, strategic mechanisms have been devised to reclaim and restore the memory of marginalized and forgotten Ukrainian artists. The competition program is subjected to critical analysis, with particular emphasis on the intentional curation of repertoire for each round — a process that reflects a deep engagement with cultural meaning and historical continuity. Choral singing is not merely approached as an artistic practice, but as a foundational medium of collective memory and national consciousness. Within this context, the tradition of choral performance is interpreted as a universal cultural category — a manifestation of “custom” that has historically functioned as a vessel for preserving, transmitting, and regenerating Ukrainian identity across generations. The article outlines key criteria that ensured the participants' success: refined manual technique, stylistic sensitivity, excellent choral rehearsal methods, and alignment between the composer's intent and interpretative decisions. The winners and laureates of the competition are listed. It is proven that the Choral Conducting Competition serves not only as an effective tool for uniting artistic traditions and viewpoints across Ukraine but also as a logical continuation of O. S. Tymoshenko's creative biography.

Keywords: *cultural and historical memory, identity, cultural development processes, the artist's life-creation, choral culture, customary practices, tradition, choral conducting competition.*

Стаття надійшла до редакції 07.02.2025 р.